

« zurück blättern vor »

STRYCHULEC subst. m., ab 1437; auch *strycholc*, *strycholec*, *strychulc*.

- 1) ‘Brettchen oder Walze zum Glattstreichen der Oberfläche von schüttbaren Stoffen; auch übertr.’ – ‘deszczulka lub wałek do wyrównywania miary ciał sypkich; też przen.’: 1437 Wisł nr 228, STP *Stricholecz hystorium*. ◦ ca.1455 JA XIV 493, STP *Strycholec hystorium*. ◦ 1460 MMAe XVI nr 566, STP *Quando munda frumenta procuraverunt, tunc plebani recipiebant sub mensura simili al. pod miara sive stricholecz*. ◦ 1532 BartBydg 70b, SPXVI *Hostorium dr. [= dicitur] lignum cum quo modius adaequatur, stricholyecz*. ◦ 1564 Mącz 159b, SPXVI *Hostorium, Strychulc którym ftrichuią zboże*. ◦ 1588 GostGosp 150, SPXVI *Wieżąc [zboże] do tǎrgu czubáto / á przedawfzy ftrycholcem rzeże*. ◦ 1641 K.Opal. Sat. 313 *mu wolność Strychulcem niech da po łbu, że głowę skryć musi W korzec równie z drugimi*. ◦ (†1696) 1728 Pot.Arg. 600, L *Nikt pod strychnulcem śmierci głowy nie podniesie*. ◦ 1776 Dudz 59, MAY *Strychulec – defzczka, którą zboże ftrychuią mierząc, aby miara równa była z brzegami, a nic nie było nad ftrych*. ◦ (1898) 1977 Programy 78 *zrównać umyśły strychnulcem do jednego poziomu*. ◦ †1910 Gaw., Sw *Wspomniał coś o sposobie traktowania sprawy, która uchyla ś[fię] z pod strychnulca społecznych niwelatorów i wrogów tradycji*. ◦ 1949–1950 Breza Niebo II 291, DOR *Niepodobna go było podciągać pod jeden strychnulec ze wszystkimi ludźmi jego typu*. – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, Sw, DOR. 2) ‘einer von mehreren senkrechten Pfählen, zwischen die Reisig eingeflochten wird, so daß eine Wand entsteht’ – ‘jeden z pionowych palików, między którymi przeplata się chrust, tworząc w ten sposób ścianę’: (1782) 1794 Bud.Wiej. 66, L *Ściany na wsi robią z blochów, z strychnulców i z stomy w glinie walanéy i między strychnulcami mocno ubiianéy i przeplatanéy*. ◦ vor 1915 Sw *W Krotoszyńskim chatupy budowane często w S[trychnulec], to jest z balek, między którymi wpoprzek są klofty drzewa gliną zalepione*. ◦ [LBel.] 1923 Wróbl.dr Wspom. 48, DOR *Pobudowano kilkanaście porządných kamienic w miejsce chat, do których złodziej w ten sposób wchodził, że kilka strychnulców z ściany wytkuł i wygodnie do wnętrza się dostawał*. – L, SWIL, Sw, DOR. 3) ‘kurz abgeschnittener Schwanz eines Jagdhundes’ – ‘krótko obcięty ogon wyźła’: [hapax] 1856 Szlez.Polow. s.XI, DOR *Nareszcie [wyżel] stanął jak martwy, strychnulec jego w górę wygięty drży, lub zupełnie nieruchomy*. – SWIL (myś.), Sw (myśl.), DOR (łow.). 4) ‘hölzernes Schleifgerät zum Schärfen der Sense’ – ‘drewniana osełka do ostrzenia kosy’: SWIL, Sw, DOR (daw.). 5) ‘Lederstreifen oder Gummischutz, der Zug- und Reittieren an den Beinen angelegt wird, um sie vor Verletzungen durch das Aneinanderreiben der Beine zu schützen’ – ‘skórzany pasek lub gumowy

ochraniacz zakładany zwierzętom pociągowym i wierzchowym na nogi w celu ochrony przed obcieraniem’: SW, DOR. **6)** ‘Brett, Walze zum Glattstreichen von Ziegeln in der Form während der Herstellung’ – ‘desezka, wałek do wygładzania powierzchni formowanej cegły’: DOR (techn.). ◊ **Var:** *strychalc* subst. m., [hapax] 1564 Mącz 345a, SPXVI – SPXVI, MĄCZ; *strycholec* subst. m., 1437 Wisł nr 228, STP ◊ [LBel.] 1532 BartBydg 70b, SPXVI – STP, SPXVI; *strychulc* subst. m., [hapax] 1564 Mącz 159b, SPXVI – SPXVI, MĄCZ; *strychulec* subst. m., 1541 Mymer², SPXVI – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. ◊ **Etym: 1)** mhd. *strich-holz* subst. n., ‘Gerät des Kornmessers zum Glattstreichen des Kornes’, LEX, nur für Inh. 1. **2)** nhd. *Strichholz* subst. n., ‘Holzgerät zum Glatt- und Abstreichen des Hohlmaßes’, GRI, nur für Inh. 1. **3)** nhd. *Streichholz* subst. n., ‘walzenförmiges Holzgerät zum Glatt- und Abstreichen gefüllter Gefäße; mit Teer und Sand überzogenes Brett zum Schärfen der Sense’, GRI, nur für Inh. 1, 4. ◊ **Der:** *strychulcowy* adj., [hapax] vor 1915 Małyszcz., SW, zuerst geb. Sw. ❖ Eine Beziehung zu *strychować* ist bereits früh belegt, vgl. ↑*strychować* Inhalt 1. So kann Inhalt 5 als eine späte direkte Ableitung von *strychować* Inhalt 11 mit Anlehnung an das bereits vorhandene *strychulec* sein. Inhalt 4 und 6 lassen sich vielleicht nach der Ähnlichkeit von Form oder Funktion mit dem Gerät (Inhalt 1) erklären, möglicherweise auch Inhalt 3. Zum Inhalt 6 vgl. ↑*strycharz* s.v.

« zurück blättern vor »